

3.2. A HÁZTARTÁSOK EGÉSZSÉGÜGYI ÉS OKTATÁSI KIADÁSAI

MOLNÁR GYÖRGY

Az egészségügyi és oktatási kiadások súlya a magyar háztartások fogyasztásában

A 2010 és 2020 közötti időszakban a magyar háztartások fogyasztásuk mintegy 5 százalékát költötték egészségügyre és nem egészen 1 százalékát oktatásra (3.2.1. táblázat). Az oktatási kiadások a legkisebbek a fogyasztási főcsoportok között. Az egészségügyi kiadások részaránya csekély mértékben növekedett a vizsgált időszakban, de még a koronavírus-járvány első évében is csak 0,3 százalékpontos volt a növekedés.

3.2.1. táblázat: A háztartások fogyasztásának főcsoportok szerinti megoszlása, 2010–2020 (százalék)

	2010	2015	2019	2020
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	22,8	24,5	24,4	26,1
Szeszies italok, dohányárú	3,2	3,3	3,5	3,8
Ruházati és lábbeli szolgáltatás	3,9	4,1	4,2	3,8
Lakásfenntartás, háztartási energia	25,2	21,5	18,5	18,6
Lakberendezés, háztartásvitel	3,9	4,0	4,3	4,7
Egészségügy	4,9	5,1	5,1	5,4
Közlekedés	11,0	11,2	11,9	10,8
Hírközlés	6,0	7,2	7,0	7,4
Kultúra, szórakozás	7,8	6,6	7,3	6,5
Oktatás	0,9	0,9	0,9	0,9
Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	3,9	3,6	4,8	3,8
Egyéb termékek és szolgáltatások	6,4	8,1	8,1	8,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Saját számítás a KSH háztartási költségvetési és életszínvonal adatfelvételének (továbbiakban: HKÉF) anonimizált adatállománya alapján.

Sok vagy kevés ez a részarány európai összevetésben? Az összehasonlítást nehezíti, hogy az Eurostat a lakásfenntartás és háztartási energia esetében figyelembe veszi az úgynevezett imputált lakhatási költségeket, míg a magyar statisztika nem. Így az Eurostat statisztikája szerint 2010-ben a magyar háztartások fogyasztásának 25,2, 2020-ban pedig 49,2 százalékát tette ki a lakásfenntartás és háztartási energia kiadás

részesedése.¹ Ennek megfelelően a többi kiadás súlya az Eurostatnál 2010-ben 82, 2020-ban pedig 63 százalék a KSH szerinti értéknek. Ezért a nemzetközi összehasonlítást óvatosan kell kezelni.

2010-ben és 2015-ben a vizsgált évekre adatot szolgáltató 29 európai ország között Magyarország a 10–11. helyet foglalta el a háztartások egészségügyi kiadásainak részarányát tekintve, 2020-ban viszont már csak a 18. helyen állt. Az Eurostat a közbülső évekre nem közöl adatot, így nem tudjuk, hogy ez a relatív visszaesés a koronavírus-járvány miatt következett-e be. Azt, hogy egy országban mennyit költenek a háztartások egészségügyre, sok tényezőtől függ, a háztartások anyagi helyzetétől a társadalombiztosítási alapú, ingyenes egészségügyi szolgáltatások színvonaláig és elérhetőségéig. A Magyarországnál többet és kevesebbet költők között egyaránt vannak gazdag és szegény országok. Az oktatás tekintetében korábban a középmezőny végén helyezkedik el az ország, de 2020-ra a viszonylag legkevesebbet költő országok közé került, az Eurostat módszertana szerint ekkor már csak az összkiadásuk 5 ezrelékét (!) költik oktatásra a magyar háztartások.

3.2.2. táblázat: Az egészségügyi és oktatási kiadások az adott célra költő háztartások körében, 2010–2020

	2010	2015	2019	2020
A háztartások hány százalékában van				
– egészségügyi kiadás	85	88	86	82
– oktatási kiadás	25	23	19	12
Nem 0 kiadású háztartások esetében az adott kiadás részaránya az összes kiadás százalékában				
– egészségügy	5,6	5,6	5,8	6,4
– oktatás	2,7	3,1	3,3	4,8

Forrás: Saját számítás a HKÉF adatállománya alapján.

Nem minden háztartás költ egészségügyre és főleg oktatásra. Egészségügyre a háztartások 85–88 százaléka költött 2010 és 2019 között, az érték 82 százalékra csökkent 2020-ban (3.2.2. táblázat). Ezzel egyidejűleg az egészségügyre költők körében kicsit

¹ Lásd: Eurostat.

megnőtt az egészségügy súlya. Az oktatás esetében 2010 és 2020 között a felére csökkent az oktatásra költő háztartások száma. A folyamat már korábban megindult, de 2020-ban felgyorsult. Az oktatásra fordítók relatíve egyre többet költenek, körükben 2,7 százalékról 4,8-ra nőtt az oktatási kiadások súlya.

Az egészségügyi kiadások belső szerkezete

A részletekre vonatkozó adatokat most is, és a továbbiakban is a koronavírus-járvány előtti utolsó „béke-év”, azaz 2019 adatai alapján mutatjuk be, a legutolsó elérhető adatállomány ugyanis 2020-as. A háztartások egészségügyi kiadásának közel 63 százalékát a gyógyszerek és gyógykészítmények teszik ki (3.2.3. táblázat). Ezt követi a fogorvosi ellátás, valamint a szemüvegek költsége. Hálapénzre 2019-ben egészségügyi kiadásaik valamivel több, mint 5 százalékát fordították a háztartások. Figyelemre méltó, hogy a kórházakban fizetett hálapénz összege nagyobb volt, mint a fizetős kórházi szolgáltatások igénybevétele.

3.2.3. táblázat: Az egészségügyi kiadások termékek és szolgáltatások szerinti megoszlása, 2019 (százalék)

Kategória	Százalék
Gyógyszerek	49,3
Gyógykészítmények, vitaminok, gyógyteák	13,5
Fogorvosi ellátás	11,3
Szemüvegek, kontaktlencsék	8,3
Szakorvosi ellátás	6,0
Hálapénz	5,2
– hálapénz szakorvosi rendelőben	2,1
– hálapénz kórházban	1,8
– egyéb hálapénz (házi orvos, fogorvos, mentő stb.)	1,3
Kórházi szolgáltatások	1,6
Minden más	4,9
Egészségügy összesen	100,0

Forrás: Saját számítás a HKÉF adatállománya alapján.

Nemzetközi összehasonlításban a poszt szocialista országokra – Szlovénia kivételével – jellemző a gyógyszerekre fordított kiadások magas aránya az egészségügyi kiadásokon belül: egészségügyi kiadásaik több mint felét erre költik.² Magyarországon 2010 és 2020 között 70 százalékról 65 százalékra csökkent

ez az arány. Ezzel párhuzamosan, a kórházon kívüli egészségügyi szolgáltatások részaránya az egészségügyi kiadásokban 2010 és 2020 között 13-ról 24 százalékra nőtt.

Minél magasabb egy háztartás referenciaszemélyének az életkora, a saját összkiadásukhoz képest annál többet költenek egészségügyre (3.2.4. táblázat). A különbségek 2010 és 2019 között kismértékben csökkentek, de 2020-ban valamelyest ismét megnöttek.

3.2.4. táblázat: Az egészségügyi kiadások részaránya a referenciaszemély életkora szerinti bontásban, 2010, 2015, 2019, 2020 (százalék)

A referenciaszemély életkora	2010	2015	2019	2020
25 évesnél fiatalabb	2,4	2,5	3,6	2,8
25–54 éves	3,1	3,5	3,8	4,0
55–64 éves	5,4	5,4	5,2	5,6
65 éves és idősebb	10,1	9,7	8,9	9,7
Átlag	4,9	5,1	5,1	5,4

Forrás: KSH STADAT.

A HKÉF 2019-re vonatkozó adatállománya alapján a magyar háztartások 21,5 százaléka csak 65 évesnél idősebb, 14,3 százaléka pedig csak 70 évesnél idősebb tagokból állt. A 65 évesnél idősebb háztartások összes kiadásuk 9,8 százalékát, a 70 évesnél idősebbek pedig 11,3 százalékát költik egészségügyre. (Ez azt is mutatja, hogy a referenciaszemély életkora az egészségügy szempontjából jól tükrözi a háztartás korösszetételét.) A 65 évesnél idősebbek egészségügyi kiadásain belül 61,3 százalék a gyógyszerek részesedése, szemben az átlagos 49,3 százalékkal, ennek megfelelően a fizetős egészségügyi szolgáltatásokra kevesebbet költenek.

Az egészségügyi kiadások részaránya a háztartás jövedelmével növekszik, a harmadik-negyedik ötödben éri el a maximumát, majd kismértékben csökken a legmagasabb jövedelműek körében (3.2.5. táblázat). Ez csak relatív csökkenés, abszolút számokban mérve a jövedelem növekedésével növekszik az egészségügyi kiadások összege.

Az egészségügyi kiadások belső szerkezete függ a jövedelemtől (3.2.6. táblázat). Míg a szegények leginkább gyógyszerre és gyógykészítményekre köl-

² Lásd: Eurostat.

tenek, addig a 4. és 5. jövedelmi ötödbe tartozók jövedelmük kevesebb mint a felét költik gyógyszerre. Minél jobbmódú egy háztartás, viszonylag annál többet költ fogorvosi és szakorvosi ellátásra, valamint szemüvegre és kontaktlencsére. Hálapénzre a jövedelme arányában mindenki nagyjából ugyanannyit költ. A kórházi egészségügyi szolgáltatások vásárlása még a legmagasabb jövedelműek körében sem éri el az egészségügyi kiadások 2 százalékát, ezért külön nem tüntetjük fel.

3.2.5. táblázat: Az egészségügyi kiadások jövedelmi ötödek szerinti részaránya az összfelhasználásban, 2010, 2015, 2019, 2020 (százalék)

	2010	2015	2019	2020
1. ötöd	3,3	3,5	3,5	3,7
2. ötöd	4,4	4,3	4,6	4,8
3. ötöd	5,5	5,4	5,7	6,0
4. ötöd	5,6	5,7	5,4	5,7
5. ötöd	4,9	5,2	5,1	5,6

Forrás: Saját számítás *KSH STADAT* alapján.

3.2.6. táblázat: Egészségügyi termékek és szolgáltatások részaránya az egészségügyi kiadásokon belül jövedelmi ötödek szerint, 2019 (százalék)

Kategória	1. ötöd	2. ötöd	3. ötöd	4. ötöd	5. ötöd	Átlag
Gyógyszerek	68,4	55,5	55,6	48,1	40,4	49,3
Gyógykészítmények	11,5	13,6	14,3	13,6	13,3	13,5
Fogorvosi ellátás	5,1	9,0	8,2	12,9	14,0	11,3
Szemüvegek, kontaktlencsék	4,5	5,0	6,7	8,1	11,4	8,3
Szakorvosi ellátás	3,8	5,5	4,6	5,6	7,9	6,0
Hálapénz	5,3	4,4	4,5	5,7	5,5	5,2
Minden más	1,4	7,0	6,1	6,0	7,5	6,4
Egészségügy összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Saját számítás a *HKÉF* adatállománya alapján.

Településtípus szerint nézve, a városok és a községek között nincs érdemi különbség, hozzájuk képest a nagyvárosokban és Budapesten fajlagosan többet költenek egészségügyre. 2019-ben és 2020-ban Budapesten nagyobb a részarány, mint a többi nagyvárosban (3.2.7. táblázat).

A referenciaszemély iskolai végzettsége szerint nézve, a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők fajlagosan többet költenek egészségügyre. Ez minden bizonnyal a rosszabb egészségi állapotuk miatt van így (3.2.8. táblázat).

3.2.7. táblázat: Az egészségügyi kiadások településtípus szerinti részaránya az összfelhasználásban, 2010, 2015, 2019, 2020 (százalék)

	2010	2015	2019	2020
Budapest	5,1	4,9	5,7	6,3
Megyei jogú város és megyeszékhely	5,0	5,5	5,3	5,5
Többi város	4,9	5,1	4,8	5,0
Község	4,7	4,8	4,7	5,1

Forrás: Saját számítás *KSH STADAT* alapján.

3.2.8. táblázat: Az egészségügyi kiadások részaránya a referenciaszemély iskolai végzettsége szerint, 2010, 2015, 2019, 2020 (százalék)

	2010	2015	2019	2020
Alapfokú vagy nincs	6,7	6,5	6,0	6,0
Középfokú, érettségi nélkül	4,5	4,8	4,7	5,5
Érettségi	4,5	4,8	5,1	5,3
Felsőfokú	4,8	4,9	4,9	5,4

Forrás: *KSH STADAT*.

Minél magasabb a referenciaszemély iskolai végzettsége, annál kisebb a gyógyszerek és nagyobb a fogorvosi, szakorvosi ellátás, valamint a szemüvegek súlya (3.2.9. táblázat).

3.2.9. táblázat: Egészségügyi termékek és szolgáltatások részaránya az egészségügyi kiadásokon belül a referenciaszemély iskolai végzettsége szerint, 2019 (százalék)

Kategória	Alapfokú vagy nincs	Középfokú, érettségi nélkül	Érettségi	Felsőfokú
Gyógyszerek	70,9	59,6	47,3	36,5
Gyógykészítmények	12,2	13,3	13,7	13,9
Fogorvosi ellátás	3,0	7,4	12,7	15,4
Szemüvegek, kontaktlencsék	3,2	6,8	8,2	11,4
Szakorvosi ellátás	1,6	4,1	5,4	9,5
Hálapénz	5,0	5,1	4,8	5,8
Minden más	4,1	3,7	7,9	7,5
Egészségügy összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Saját számítás a *HKÉF* adatállománya alapján.

Az oktatási kiadások belső szerkezete

Az oktatási kiadásokon belül a legtöbbet magántanárakra költik a magyar háztartások, ezt követi az oktatási kiadások mintegy negyedével a fizetős felsőfokú oktatás, majd az általános iskola és a középfokú oktatás (3.2.10. táblázat). Felnőttképzésre az oktatási kiadások kevesebb mint 8 százalékát, fizetős nyelvoktatásra pedig 16 százalékát költik a háztartások.

3.2.10. táblázat: A háztartások oktatási kiadásainak oktatási szolgáltatások szerinti megoszlása, 2019 (százalék)

Kategória	Százalék
Óvoda	2,1
Általános iskola	16,2
Középfokú oktatás	13,2
Középfokú meghaladó, de nem felsőfokú oktatás	3,7
Felsőfokú oktatás	24,2
Átképző tanfolyamok, felnőttoktatás	7,6
Szervezett nyelvtanfolyamok	3,2
Oktatás magántanárnál	29,7
–ebből nyelvtanulás magántanárnál	13,0
–egyéb oktatás magántanárnál	16,7
Oktatás összesen	100,0

Forrás: Saját számítás a *HKÉF* adatállománya alapján.

Oktatásra alapvetően akkor költenek a háztartások, ha van bennük gyerek, illetve fiatal. A gyermekes háztartások kiadásai 1,5–1,8 százalékat költik oktatásra, a gyermek nélküliek pedig fél százalékat vagy kevesebbet (3.2.11. táblázat). Az oktatási kiadások a legnagyobb terhet a gyerekeket egyedül nevelő szülőknek jelentik. A 2019. évi *HKÉF* adatállománya alapján azoknak a háztartásoknak, amelyeknek van 7–24 éves tagja, mintegy 53 százaléka költ oktatásra, míg ahol nincs, ott csupán 5 százaléka. Ha a 7–24 éves taggal rendelkező háztartásoknak csak azt a felét nézzük, ahol van oktatási kiadás, ott ennek a tételnek a súlya az összkiadáson belül 4,6 százalék.

3.2.11. táblázat: Az oktatási kiadások részaránya a család összetétel szerinti bontásban, 2010, 2015, 2019, 2020 (százalék)

	2010	2015	2019	2020
Egy felnőtt egy vagy több gyerekkel	2,4	2,1	2,9	2,5
Két felnőtt egy gyerekkel	1,2	1,3	1,2	1,4
Két felnőtt két gyerekkel	1,6	1,7	2,0	2,1
Két felnőtt három vagy több gyerekkel	1,5	2,0	2,1	2,3
Egyéb gyermekes háztartások	1,4	1,6	1,3	1,3
Gyermekes háztartások összesen	1,5	1,6	1,7	1,8
Gyermek nélküli háztartások	0,5	0,5	0,4	0,3

Forrás: Saját számítás *KSH STADAT* alapján.

Csekély különbség van az oktatási kiadások jövedelmi ötödök szerinti részarányában, akár időben, akár

ötödök között. A legnagyobb különbség, hogy az első jövedelmi ötödben relatíve többet költenek oktatásra (2020-ban 1,1 százalék), mint az ötödikben (0,7 százalék).³ A költés szerkezetében viszont hatalmasak a különbségek (3.2.12. táblázat). Minél jobb módú egy háztartás, relatíve annál kevesebbet költ általános iskolai és középfokú oktatásra és annál többet felsőfokú oktatásra és magántanarra. A felsőfokú oktatás esetében nincs érdemi különbség a második, harmadik és negyedik ötöd között, viszont a leggazdagabbak kiugróan sokat költenek erre a célra. Ez nem csak viszonylagosan igaz. A 19–24 éves taggal rendelkező háztartások körében az első ötödbe tartozók mintegy 5, a második–negyedik ötödbe tartozók mintegy 10 százaléka költ felsőfokú oktatásra, az ötödik ötödbe tartozók esetében viszont 31 százalék ez az arány. Az ötödik ötödbe tartozók többet költenek felsőfokú oktatásra, mint mindenki más összesen (3.2.13. táblázat).

3.2.12. táblázat: Egyes oktatási kiadások részaránya az oktatási kiadásokon belül, jövedelmi ötödök szerint a 7–24 éves taggal rendelkező háztartások körében, 2019 (százalék)

	1. ötöd	2. ötöd	3. ötöd	4. ötöd	5. ötöd
Általános iskola	35,5	26,8	20,8	16,8	14,7
Középfokú oktatás	29,2	20,0	14,8	16,1	9,1
Felsőfokú oktatás	8,9	13,5	13,5	14,8	40,4
Oktatás magántanárnál	9,6	31,7	33,1	40,0	26,5
Egyéb	16,8	8,0	17,8	12,3	9,3
Oktatás összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Saját számítás a *HKÉF* adatállománya alapján.

3.2.13. táblázat: Felsőfokú oktatási kiadás jövedelmi ötödök szerint a 19–24 éves taggal rendelkező háztartások körében, 2019 (százalék)

	1. ötöd	2. ötöd	3. ötöd	4. ötöd	5. ötöd
Felsőfokú oktatási kiadással rendelkező háztartások részaránya	5,3	10,1	9,1	9,8	31,3
Az adott ötöd részesedése a felsőfokú oktatási kiadásokból	6,6	13,5	11,9	16,8	51,2

Forrás: Saját számítás a *HKÉF* adatállománya alapján.

Az oktatási kiadások részaránya az összkiadáson belül a községek esetében 2019-ben és 2020-ban is az

³ Lásd: *KSH STADAT*.

átlagnál valamivel alacsonyabb, korábban ilyen különbségek nem voltak kimutathatók. Érdekesebbek viszont a referenciaszemély iskolai végzettsége szerinti különbségek (3.2.14. táblázat). Minél magasabb a referenciaszemély iskolai végzettsége, annál többet költenek oktatásra. A felsőfokúnál alacsonyabb iskolai végzettség esetén az oktatási kiadások súlya és maga az oktatásra költség is folyamatosan csökken 2010 óta, míg a felsőfokú végzettségűek esetében stabil. Az alapfokú végzettségű referenciaszeméllyel ren-

delkező háztartások esetében lényegében nincsenek már oktatási kiadások.

3.2.14. táblázat: Az oktatási kiadások részaránya a referenciaszemély iskolai végzettsége szerint, 2010, 2015, 2019, 2020 (százalék)

	2010	2015	2019	2020
Alapfokú vagy nincs	0,4	0,4	0,2	0,1
Középfokú érettség nélkül	0,7	0,8	0,6	0,4
Érettségi	1,2	0,9	0,9	0,8
Felsőfokú	1,4	1,3	1,3	1,4

Forrás: [KSH STADAT](#).